

ҚҰРАМЫНДА ЭФИР МАЙЫ
БАР ДӘРІЛІК
ШИКІЗАТТАРДЫ ТАЛДАУ

Жоспары:

- 1) Эфир майлары дегеніміз не
- 2) Құрамында эфир майлары бар дәрілік өсімдіктер
- 3) Эфир майларының және эфир майлық өсімдіктердің түрлері

Эфир майлары – ұшқыш органикалық қосылыстардың құраушысы көп қоспасы; тамақ өнімдерінің хош иісін құрайды. Оның құрамында көмірсутектер, әсіресе терпендер, спирттер, фенолдар, альдегидтер, қышқылдар, күрделі эфирлер, сондай-ақ кейбір гетероциклді қосылыстар болады. Эфир майлары көптеген өсімдіктерде кездеседі және олардың бәрінде де эфир майларына тән ерекше иісі болады. Эфир майлары спирт, эфир, бензолда ериді, суда нашар, көбі іс жүзінде ерімейді. Эфир майлары өсімдіктердің 150 – 200-ге жуық түрлерінен алынады. 1500-ден астам эфир майлары зерттелген. Олардан 500-ден аса қосылыстар бөлініп алынды, жеке эфир майлары құрамында 5 – 20 түрлі қосылыстар болады. Эфир майлары өсімдіктердің жапырағы, сабағы, гүлі, тамыры, т.б. органдарында бос күйінде немесе гликозидтер түрінде болады. Олар өсімдіктерден су буымен айдау, төмен температурада қайнайтын еріткіштермен шаймалау және қысу, т.б. әдістер арқылы алынады. Эфир майлары қалыпты температурада мөлдір, оңай қозғалатын немесе тұтқыр, түссіз немесе сары, жасыл, қоңыр сұйықтық. Ауада жарық әсерінен тез тотығады, шайырланады және өзінін иісін өзгертелі

Қолданылуы

Эфир майлары негізінен парфюмерия, косметика және тамақ өнеркәсібінде, медицинада қолданылады. Кейбір эфир майлары химия өнеркәсібінде органикалық синтезде, мысалы, пинен-камфора синтездеуде, скипидар-сыр, бояу өндірістерінде, т.б. еріткіш ретінде қолданылады.

Көптеген тамақ өнімдері үшін олардың мөлшері пайыз бөлігімен анықталады. Тамақ өнімдерінің хош иісі маңызды сапа көрсеткіші болып табылады. Жағымды хош иіс тәбетті ашады және тағамның сіңімділігін жоғарылатады. Хош иісті заттардың жеңіл булануын кейбір тамақ өнімдерін аспаздық өндегенде және сақтағанда ескеру қажет (татымдықтар, шай, кофе). Тамақ бұзылғанда жағымсыз иістер пайда болады, ол күкіртсутек, аммиак, индол, скатол және т.б. заттардың түзілуіне негізделген.

- Батпақты Аир (тамыр) - өт айдайтын;
- Хош иісті Айован(Үнді зире), жемістер-антисептикалық;
- Кәдімгі Анис (жемістер) - қақырық түсіретін;
- Тау Арника (гүл шоғыры) - қабынуға қарсы;
- Батпақты Багульник (жеке қашу) - қыңыр;
- Базилик мятолистный (камфорный) (шөп) - қабынуға қарсы;
- Базилик эвгеноль (шөп) - қабынуға қарсы, жатыр қызметін ынталандыратын;
- Сүйел қайың (бүйрек, жапырақтар), қышқыл қайың (бүйрек) - қабынуға қарсы, несеп-жыныс аппараты ауруларында дезинфекциялайтын;
- Дәрілік Валериана (тамыр және тамырдың тамыры, шөп) - тыныштандыратын;
- Шеге (жемістер) - микробқа қарсы, ас қорытуды жақсартатын, өт айдайтын; жоғары Девясил (тамыр) - қақырық түсіретін, дезинфекциялайтын;
- Кәдімгі Душица (шөп) - қабынуға қарсы;
- Дәрілік Дягиль (шараптың тамыры, тамырлар) - қақырық түсіретін, айдалатын;
- Жгун-түбірі (жемістер) - Противрихомнадты;
- Камфорды лавр (қашу) - ынталандырушы;
- Егістік Кориандр (кишнец)(жемістер) - Желчегонное, улучшающее ас қорыту;
- Лаванда Колос (гүл шоғыры) - антисептикалық;
- Лимонник Қытай (жемістер) - жалпы күшейтетін;
- Мелисса дәрілік (жапырақтары, қашудың ұштары) - тыныштандыратын, несеп айдайтын, ауырсынуды басатын;
- Арша кәдімгі (жидектер) - зәр айдайтын, дезинфекциялайтын;
- Бұрышты жалбыз (жапырағы, гүлі) - Улучшающее ас қорыту, өт айдаушы, тынышталдыратын, спазмолитикалық;

- Пастернак егіс (жемістер) - Противотрихомонадное, фотосенсибилизирующее, ынталандырушы сауын маусымындағы, спазмолитическое;
- Бау-бақша ақжелкен (бұйра), (жапырақтар, жемістер, тамырлар) - жатыр қызметін ынталандыратын өт айдайтын, спазмолитикалық, қабынуға қарсы; кәдімгі Пижма (гүл себеттері) - Антигельминтті, өт айдайтын;
- Ащы жусан (шөп) - инсектицидті, ас қорытуды жақсартатын, өт айдайтын; кәдімгі жусан (шөп) - тыныштандыратын, ауырсынуды басатын;
- Раушан қоңыр, дамасктік, жүзжапырақы (гүл жапырақтары) - өт, қабынуға қарсы;
- Дәріханалық түймедақ (гүлдер) - қабынуға қарсы;
- Түймедақ тілсіз (шөп) - қабынуға қарсы;
- Хош иісті Рута (жапырақтары) - спазмолитикалық, фотосенсибилизациялайтын;
- Хош иісті (тұқым) - несеп айдайтын, лактацияны ынталандыратын, спазмолитикалық;
- Кәдімгі қарағай (бүйрек, қылқан жапырақты) - жалпы нығайтатын, дезинфекциялайтын;
- Кәдімгі Тимиан (шөп) - қақырық түсіретін;
- Кәдімгі зире (жемістер) - желді, өт айдайтын, ас қорыту бездерінің секрециясын күшейтетін;
- Кәдімгі мыңжапырақ (шөп) - қабынуға қарсы;
- Кәдімгі Фенхель (жемістер) - жел айдайтын, спазмолитикалық;
- Аскөк бақша (жемістер, жапырақтар) - спазмолитикалық, лактацияны ынталандыратын;
- Кәдімгі құлмақ (бүрлер) - тыныштандыратын, ас қорытуды жақсартатын;
- Дәрілік Шалфей (жапырақтары) - қабынуға қарсы, бактерицидті;
- Эвкалипт шыбық тәрізді, шарикті (жапырақтары) - антисептикалық, қабынуға қарсы;

Эфир майларының және эфир майлы өсімдіктердің дәрілік түрлері. Эфир майлары дәрілік түрлерді (ерітінділерді, аэрозольдерді, жақпаларды, таблеткаларды, хош иісті суларды) дайындау және басқа дәрілердің дәмін түзету үшін қолданылады. Эфир майларынан: анис (құрамында 80% анетол бар), фенхель (құрамында 60% анетол бар), жалбыз (құрамында 50% ментол бар), эвкалипт (құрамында 60% цинеол бар) пайдаланылады.

(1-2% майлы ерітінді) алынады. Эвкалипт майы "Ингалипт", "Камфомен", "Инкакамф" және т.б. аэрозольдардың (аэрозольдік препараттардың) құрамына, сондай-ақ "Пектусин" таблеткаларының, "Эвкатол" тамшыларының құрамына кіреді.

Құрамында эфир майлары бар, олардың негізгі биологиялық әсері бар дәрілік өсімдіктер

Терпентин майы 20% скипидар майы және 40% скипидар линимент күрделі. Фенхель майы (волошк аскөк жемістерінен) аскөк су (1 : 1000) түрінде пайдаланылады, қызғылт май розанол препаратының құрамына кіреді. Бұрыш жалбыз эфир майы жалбыз таблеткаларының, жалбыз суының (5 : 200), тіс тамшысы; ментол, шеге және эвкалипт майы — "Гевкамен" жақпасының құрамына, шеге, эвкалипт майы — "Эфкамон" жақпасының құрамына кіреді.

Нейрорефлекторлы бел-сегізкөз ауырсыну синдромдары (люмбаго, люмбалгия, люмбоишиалгия)

Девясил тамырынан сесквитерпен лактондарының сомасы бар аллантон препаратын шығарады. Эфир майлары бар ингаляциялық препараттардың саны үздіксіз өсуде. Сондай-ақ эфир майлары бар сығындылардың, майлардың асортименті ұлғайып, парфюмерлік-косметикалық бұйымдарға арналған жабық үй-жайлар мен құрамдарға арналған композициялар енгізілуде.

Құрамында эфир майлары бар өсімдік шикізатынан тұнбалар мен сығындылар алынады. Эвкалипт жапырақтарынан, жусан шөптерінен, арники тұнбалары 70% спиртте (1:5) дайындайды. Жалбыз тұнбаларын эфир майының тең бөліктерінен және бұрыш жалбыз жапырақтарынан (90% этил спиртінен 1:20) спиртті тұнбадан алады. Экстракттар эфир майының құрамдас бөліктерінің үлкен ұшуына байланысты сорғыштарды буландырған кезде сирек дайындалады. Соңғылары әртүрлі концентрациядағы спирт — салмус (мускат шалфей шөптерінен) немесе спирт, глицерин және су (сұйық тимиан сығындысы) немесе спирт және хлороформды су (қалың жусан сығындысы) көмегімен алынады. Соңғы жылдары эфир майлы өсімдіктерден сығынды сұйылтылған газдардың (хладондар, сұйық көмір қышқылы және т.б.) көмегімен алынады. Бұл ретте табиғи эфир майларының (CO₂ — аскөк жемістерінің, ақжелкеннің, түймедақ гүлдерінің және т.б. сығындылары) өзгермейтін қасиеттері бар нативті заттардан тұратын сорғыштар алынады. Бұл сығындыларды дайындау технологиясы Медициналық мақсаттарға арналған жоғары тиімді дәрілік заттарды алуға мүмкіндік береді

Нейродистрофиялық вертеброгенді өзгерістер

Эфир майы шикізатынан тұнбалар ыстық және суық тәсілдермен алынады. Тұнбаларды ыстық тәсілмен дайындағанда шикізатты қайнаған сумен әр түрлі қатынаста құйылады: 5 : 200 (жалбыз жапырақтары), 10 : 200 (жусан шөбі, себезгі, шопан, багульник, эвкалипт жапырақтары, зире жемісі, қарағай бүйрегі және т.б.).

Кейбір өсімдіктердің қайнатпалары 20:200 қатынасында (тамырлар мен девясил тамырлары) дайындалады.

Суық суда тұндыру әдісімен алынатын тұнбалар Өсімдік шикізатынан әсер ететін заттарды аз мөлшерде тарту үшін халық медицинасында қолданылады. Мысал ретінде суық суда ақжелкен жемісінің тұнбаларын алу технологиясын келтіреміз: 1 / 2 ас қасық ақжелкен жемісін күпшекпен ұсақтап, 8 сағат бойы 0,5 л су талап етеді. Күніне 4 рет 1/2 шыны ішіңіз.

Бүйрек және несеп-тас ауруларын емдеу үшін ақжелкеннің жаңа тамырының тұнбалары (ет тартқыштарда ұсақталған) қолданылады. Әсер ететін заттарды алу үшін жылы суды (40 °C) немесе сүтті 1 : 2 қатынасында қолданады.

Өсімдік эфир майы шикізаты жиындарда кеңінен қолданылады, өйткені ол әртүрлі фармакологиялық әсер етеді (өт айдайтын, қабынуға қарсы, қақырық түсіретін, несеп айдайтын, тыныштандыратын, ас қорытуды жақсартатын және т.б.).

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1) http://go.mail.ru/redirect?via_page=1&type=sr&redirect=eJzLKCKpKLbS18_O1ivPzM4sSE3JTNTLL0rXB_H0VV0MVB1dVF0MVS1MOGwnCzDbIB7McQaTBmDSEkw6wUR_AisCkEwODOamJgRkOWJgxOE5YuH1JM_vbdXf-270x2ysKAKxII8g
- 2) http://go.mail.ru/redirect?via_page=1&type=sr&redirect=eJzLKCKpsNLXL63SS0nNS81NLSnSS87P1U_JTy7WNzez0M_MS0mt0LU0NzAz1zXUyyjJzWFgMDQ1MTAzMzE2MGU4ILPEQXRtVGLtsvjQ0D7HdAAHCBIG
- 3) http://go.mail.ru/redirect?via_page=1&type=sr&redirect=eJzLKCKpsNLXLy8v10vVzUvXKy_rVr8jMzaxM1E9NyyzKq0yNz00szknUyyjJzWFgMDQ1MTAzMzM1MGRIW-nEKny_gYUfd5ASB7d9PLAQAtd8alA
- 4) <http://refl.info/efirnye-masla.html>